چتری به نام اقدام‌پژوهی

مهری دوستی ایرانی، سامره عبدلی*، سرور پرویزی، نعیمه سید فاطمی، مسعود امینی

چکیده

مقدمه: اقدام‌پژوهی ابزاری در راستای ایجاد معانی و ارتقای درک در موقعیت‌های اجتماعی پیچیده، و ارتقای کیفیت تعاملات و عملکرد انسان در آن موقعیت‌ها است. اقدام‌پژوهی یکی از واژه‌هایی است که امروزه به کرات در چرخه آموزشی شنیده می‌شود، اما تعاریف متعددی برای آن وجود دارد. مرور متون نشان می‌دهد که نویسندگان متعددی به این مفهوم اشاره داشته و دسته‌بندی‌های متعددی برای ان ذکر نموده‌اند و از مدل‌ها، انواع، رویکردها، تیپولوژی‌ها، تاکسونومی یا دیدگاه‌های اقدام‌پژوهی نام برده‌اند. به طور کلی واژه اقدام‌پژوهی چتری است که در بر گیرنده طیفی از سنت‌های تحقیق است، و در زیر این چتر چندین متدولوژی تثبیت شده وجود دارد. این مقاله به توصیف آنها می‌پردازد.

واژه‌های کلیدی: اقدام‌پژوهی، متودولوژی (روش‌شناسی)، سنت تحقیق

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی/ویژه‌نامه توسعه آموزش و ارتقای سلامت/ اسفند۱۳۹۰؛ ۱۱(۹): ۱۲۲۳ تا ۱۲۳۰

مقدمه

اقدام‌پژوهی ابزاری در راستای ایجاد معانی و ارتقای درک در موقعیت‌های اجتماعی پیچیده، و ارتقای کیفیت تعاملات و عملکرد انسان در آن موقعیت‌ها است. تعاریف، سنت‌ها و مدل‌های مختلفی برای اقدام‌پژوهی وجود دارد بنابراین زمانی که محقق تصمیم به انجام اقدام‌پژوهی می‌گیرد در ابتدا باید سنت/رویکرد مورد نظر خود (تکنیکی، عملی، ازادی‌بخش) و سپس متودولوژی مناسب را انتخاب کند. در واقع هر یک از رویکردهای اقدام‌پژوهی دارای متدولوژی‌هایی هستند که متدولوژی‌ها و متدهای متفاوت را می‌توان به روش‌های کمی متفاوت در هر یک از این سنت‌ها به کار برد.

تعریف اقدام‌پژوهی

تعاریف زیادی برای اقدام‌پژوهی وجود دارد. به عنوان مثال الیوت (Elliot) آن را به صورت «مطالعه یک موقعیت اجتماعی با دید بهبود کیفیت عملکرد در آن موقعیت» تعریف می‌کند. کمیس (Kemmis) و مک‌تاگرت (McTaggart) می‌گویند «اقدام‌پژوهی به طور یکسان با تغییر افراد و فرهنگ گروه‌ها، مؤسسات و جوامعی سر و کار دارد که به آن متعلق‌اند»(۱). کمیس و مک‌تاگرت اظهار می‌کنند: «اقدام‌پژوهی یک نوع تحقیق خود- تأملی جمعی (Collective self- reflective) است که به وسیله مشارکت‌کنندگان در موقعیت‌های اجتماعی به منظور ارتقای منطق و عدالت عملکردهای آموزشی یا اجتماعی

* **نویسنده مسؤول:** دکتر سامره عبدلی (استادیار)، مرکز تحقیقات مراقبت‌های پرستاری و مامایی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران. sameareh_abdoli@nm.mui.ac.ir

مهری دوستی ایرانی، دانشجوی دکترای پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران. (doosti@nm.mui.ac.ir) ؛ دکتر سرور پرویزی (دانشیار)، دانشکده پرستاری و مامایی، مرکز تحقیقات آموزش علوم پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران. (s_parvizy@yahoo.com)؛ دکتر نعیمه سید فاطمی (دانشیار)، مرکز تحقیقات مراقبت‌های پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران. (nseyedfatemi@yahoo.com)؛ دکتر مسعود امینی (استاد)، مرکز تحقیقات غدد و متابولیسم (صدیقه طاهره)، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران. (amini@med.mui.ac.ir)

تاریخ دریافت مقاله: ۹۰/۱۰/۵، تاریخ اصلاحیه: ۹۰/۱۱/۱۶، تاریخ پذیرش:۹۰/۱۱/۱۸

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-04]

آنها و نیز درک آنها از این عملکردها و موقعیت‌هایی که در آن این عملکردها انجام می‌شود صورت می‌گیرد». این تعریف اهمیت جنبه‌های تأمل و مشارکت را که منجر به تغییراتی در جهان مشارکت‌کنندگان می‌شود مطرح می‌کند. در واقع تأمل، به ویژه تأمل انتقادی روی فرایند و نتایج، یک بحث لاینفک ماهیت چرخه‌ای اقدام‌پژوهی است(۲).

به هر حال اقدام‌پژوهی اغلب به عنوان «یک فرایند تعاملی مستلزم عملکرد محقق و مشارکت‌کنندگان با هم روی یک چرخه خاص از فعالیت‌ها شامل تشخیص مسأله، مداخلات و یادگیری تأملی» تعریف می‌شود. این فعالیت‌ها به سمت یک فرد، یک گروه، یک مؤسسه یا یک جامعه بزرگتر در یک موقعیت خاص جهت‌دهی می‌شود. اقدام‌پژوهی می‌تواند به طور همزمان برای حل مسأله، توسعه تئوری و ارتقای شایستگی‌ها به کار رود. در این روش، محقق عملکردها یا افراد را ارتقاء می‌دهد و یا تحقیق به تغییر عملکرد و مشارکت‌کنندگان منجر می‌شود. این روش مستلزم شناسایی دلایل اقدام (که به ارزش‌های محقق مربوط است)، و جمع‌آوری و تفسیر داده‌ها برای نشان دادن دلایل و ارزش‌هایی که پذیرفته و انجام شده‌اند است. محیط به اقدامات انجام شده در جهت یافتن راه حل یک مشکل معنا می‌دهد و نتایج می‌تواند با تکرار تحقیق یا با مطالعه چند موردی تأیید شود(۳). هرچند اقدام‌پژوهی شباهت‌هایی با سایر انواع تحقیق دارد و منجر به تولید دانش و نیز شواهدی برای حمایت از این دانش، واضح کردن فرایند تحقیق که از طریق آن دانش پدید آمده و ارتباط داشتن با دانش موجود می‌شود؛ تفاوت‌هایی نیز با سایر روش‌ها دارد. اقدام‌پژوهی نیازمند اقدام به عنوان بخش لاینفک فرایند تحقیق است(۲).

سنت‌های اقدام‌پژوهی

مفاهیم مورد استفاده برای اقدام‌پژوهی متفاوتند. مرور متون نشان می‌دهد که چندین فرد/گروه مختلف از جمله اوبرین(٤)، مینکلر، تیتچن و بنی، برگ(٥)، گراندلی، مک‌کوتچئون و جانگ، الیس و کیلی(۳)، مک‌کرنان(۳و٦و۷)، هولتر و شوارتز-بارکوت(۳و۸)، بوتیلیر، ماسون و روتمن(۸)، کسل و جانسون(۹)، نافکه، کالهون، ریریچ و فلدمن، مارویاما(۱۰)، مک‌نیف و وایت‌هد(۱۱)، هارت و بوند(۸و۱۱) به مبحث انواع اقدام‌پژوهی پرداخته و از مفاهیمی مانند مدل‌ها، انواع، رویکردها، تیپولوژی‌ها، تاکسونومی یا دیدگاه‌های اقدام‌پژوهی استفاده کرده و در مورد آن بحث کرده‌اند. هر یک از افراد فوق یک دسته‌بندی خاص برای اقدام‌پژوهی ذکر کرده‌اند.

مطالعه کلیه آنها نشان می‌دهد که اولاً به طور کلی واژه اقدام‌پژوهی چتری است که در بر گیرنده طیفی از سنت‌های تحقیق Research tradition است و در زیر این چتر چندین متدولوژی تثبیت شده وجود دارد. هر یک از این متدولوژی‌ها بر اساس تعدادی روش (متد) به منظور جمع‌آوری و تفسیر اطلاعات شکل گرفته‌اند. به هر حال، در حالی که مدل‌ها از لحاظ روش‌های مختلف متفاوتند، اما در مراحل جمع‌آوری داده‌ها، تحلیل و انجام اقدام معمولاً تمرکز آنها به طور مشترک است(٦). ثانیاً همه انواعی که این افراد لیست نموده‌اند در واقع ۳ نوع سنت اقدام‌پژوهی را منعکس می‌کنند که نسبتاً ساده است و عبارتند از اقدام‌پژوهی تکنیکی(Technical action research)، عملی (Practical action research) و آزادی‌بخش (Emancipator action research) در متون مختلف این ۳ سنت به یک شکل توصیف شده‌اند. بنابراین ما نیز در این مطالعه این سنت‌ها را به صورت تکنیکی، عملی و آزادی‌بخش تقسیم‌بندی می‌کنیم. به طور خلاصه می‌توان سنت‌های اقدام‌پژوهی را به صورت جدول زیر نشان داد که هم‌پوشانی برخی از آنها را نیز نشان می‌دهد. در دو سطر انتهایی این جدول متدولوژی‌های مختلف اقدام‌پژوهی نیز به تفکیک سنت آن ارائه شده‌اند(۳و٦و۱۳تا۱۷). در حین مرور متون به متدولوژی‌هایی برخوردیم که علی‌رغم تلاش فراوان، طبقه آنها قابل شناسایی نبود لذا آنها در سطر انتهایی جدول قرار

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-04]

گرفتند.

الف- اقدام‌پژوهی تکنیکی

مستر به نقل از مک‌کرنان می‌نویسد حامیان اولیه اقدام‌پژوهی مانند لیپیت و رادکه، لوین، کوری، تابا و نوئل یک روش علمی حل مسأله را بیان کرده‌اند(١٤). اقدام‌پژوهی تکنیکی یک سنت تحقیق علمی برای حل مشکلات عملی و اجتماعی و تست تئوری‌ها در عمل است. مشکلات تحقیق از پیش تعیین می‌شوند و هدف ارتقای عملکرد از طریق ارتقاء مهارت‌های عملی مشارکت‌کنندگان و نیز تست یک مداخله ویژه برای تغییر بر اساس چارچوب تئورتیک از قبل تعیین شده است. در این نوع اقدام‌پژوهی رفتار مشارکت‌کنندگان به صورت عینی و قابل بررسی در نظر گرفته می‌شود و می‌تواند قابل تعمیم و قابل پیش‌بینی باشد. بعد از جلب موافقت افرادی که قرار است به واسطه همکاری در اجرای مداخلات و کمک به جمع‌آوری داده درگیر تحقیق شوند، محقق مشکل را شناسایی می‌کند و یک مداخله ویژه را طراحی می‌نماید(٦). ماهیت مشارکت بین محقق و مشارکت‌کنندگان، تسهیل‌کننده و تکنیکی است. جریان ارتباط در این نوع تحقیق به طور اولیه بین تسهیل‌گر (پژوهشگر) و گروه است، به طوری که بتوان ایده‌ها را به گروه منتقل کرد(١٤). از طریق کاربرد متودولوژی مناسب که مستقل از محقق است می‌توان سوگرایی محقق را کاهش داد یا حذف نمود(٦).

مدل اجماع جامعه	*مدل تضاد جامعه*	
مبتنی بر تحقیق	مبتنی بر عمل	
تکنیکی/ مشارکتی- تکنیکی/	عملی/مشارکتی متقابل/دیدگاه تفسیری	آزادی‌بخش/ رویکرد ارتقاء/ اقدام‌پژوهی آزادی‌بخش-
اثبات‌گرایی تکنیکی علمی	سنجیده عملی	انتقادی/ دیدگاه علم انتقادی
تجربی	سازمانی حرفه‌ای	قدرت‌بخشی
١- مدل لوین	١- مدل الیوت	١- مدل دیکین (مدل کمیس و همکاران)
٢- مدل پاتون	٢- مدل ایبوت	
٣- مدل تابا- نوئل	٣- مدل ساگور	
٤- مدل لیپیت- رادکی		
٥- متدولوژی چک‌لند		
سایر متدولوژی‌های که در متون مرور شده حیطه آنها مشخص نشده بود:		
١- مدل کالهون	٢- میلز	
٣- برنز	٤- کوهن و کوئیگلی	
٥- التریچتر، پوش و سومک	٦- مدل مک‌کرنان	
٧- مدل مک‌نیف	٨- مدل ساسمن	
٩- مدل پریللتنسکی		

ب- اقدام‌پژوهی عملی

سنت اقدام‌پژوهی عملی برای ارتقاd عملکرد توسط توسعه و کاربرد دانش و خرد فردی مشارکت‌کنندگان به کار می‌رود. در یک پروژه اقدام‌پژوهی عملی، مشکلات تحقیق در موقعیت تعریف می‌شوند. در این روش، محقق و افراد مشارکت‌کننده دور هم جمع می‌شوند تا مشکلات بالقوه را شناسایی، علل زیربنایی را مشخص و مداخلات ممکن را تعیین نمایند(٣و١٤). هدف اصلی، درک عملکردها برای رسیدن به درک متقابل در جهت حل مشکلاتی است که با فرایند کار (نه دستیابی یا محصولات نهایی تحقیق) در ارتباط هستند(٦) گویی در این روش حل مشکلات فوری، محور اصلی تحقیق است(١٤). به علاوه، هدف

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-04]

ایجاد تغییر در مورد نحوه احساس، تفکر و رفتار مشارکت‌کنندگان است. در اقدام‌پژوهی عملی تفاوت‌ها توسط افرادی بیان می‌شود که یک درک جدید از عملکرد خود به دست آورده‌اند(٦). یعنی افرادی که در رویکرد مشارکتی متقابل در اقدام‌پژوهی درگیر می‌شوند درک جدیدی از عملکرد خود دارند و تغییراتی که اجرا می‌شوند معمولاً پایدارترند. به هر حال تغییرات معمولاً به افرادی که مستقیماً در فرایند تغییر مشارکت می‌کنند اتصال دارد و بنابراین زمانی که این افراد سازمان را ترک می‌کنند یا افراد جدید به سازمان وارد می‌شوند این مداخلات مدت زمان زیادی باقی نمی‌ماند. جریان ارتباط در این نوع اقدام‌پژوهی باید بین هر عضو گروه و تسهیل‌گر (پژوهشگر) برقرار باشد(١٤).

ج- اقدام‌پژوهی آزادی‌بخش

این روش بر اهمیت مشارکت و دینامیک‌های گروهی در طول فرایند تحقیق تأکید می‌کند و تحقیق به عنوان یک نوع اقدام اجتماعی محسوب می‌شود. سنت اقدام‌پژوهی آزادی‌بخش مستلزم درگیری کامل همه افراد ذینفع مهم در سیستم آموزشی یا اجتماعی (شامل محقق، افراد حرفه‌ای آن سیستم، سیاست‌گذاران، مددجویان یا فراگیران و اعضای جامعه) است. اقدام‌پژوهی آزادی‌بخش، آزاد کردن مشارکت‌کنندگان در اقدام از دیکته، اجبار، سنت، مسائل قبلی، عادت و تهدید و خود-فریبی است. این تحقیق بر روی عملکردها، ساختارهای سازمانی و تئورتیکال و ارتباطات اجتماعی ویژه که آن را حمایت می‌کنند انجام می‌شود. اقدام‌پژوهی آزادی‌بخش بر اهمیت مشارکت اعضای سازمان به عنوان یک شرط برای دستیابی به موفقیت تأکید می‌کند. هدف اقدام‌پژوهی آزادی‌بخش کمک به افراد برای شناسایی و واضح کردن مشکلات اساسی، دستیابی به آزادی متقابل (به وسیله افزایش آگاهی جمعی آنها)، تأکید بر پیش‌فرض‌ها و ارزش‌ها، درگیر کردن افراد در تأمل انتقادی عملکردها و قوانین نانوشته آنها است. اقدام‌پژوهی آزادی‌بخش هوشیاری انتقادی را افزایش می‌دهد که این امر خود را در اقدامات عملی و خط‌مشی برای ارتقاء و تغییر نشان می‌دهد(٦). محققی که از این روش استفاده می‌کند دو هدف را دنبال می‌نماید (الف) افزایش نزدیکی بین مشکلات واقعی (که افراد با آن روبرو می‌شوند) و تئوری مورد استفاده برای توجیح و حل آنها، (ب) کمک به افراد در شناسایی مشکلات اساسی به وسیله افزایش آگاهی جمعی آنها(١٤). این نوع اقدام‌پژوهی مستلزم این است که مشارکت‌کنندگان هم به عنوان نمونه و هم به عنوان همکاران تحقیق باشند. فالس-بوردا و راهمان، ویته، پدرسون و همکاران، کمیس و مک‌تاگرت، وایت، ناری و فلوئریچ معتقدند وجود مشارکت‌کنندگان صرفاً به عنوان مشاور یا مشتری-پاسخ‌گو کافی نیست بلکه باید جزء لاینفک تحقیق باشند. هدف آن ایجاد تفاوت در زندگی روزمره افراد در جایگاه لوکال آنها است. به گفته ماگویر به طور خلاصه می‌توان گفت که این روش «کاوش کردن در حال ایستادن» است(١٨). در این روش، در یک رویکرد اعضای جامعه فعالانه در کل تحقیق از مفهوم‌پردازی تحقیق تا ارزشیابی و تشخیص محیط اجتماعی و انتخاب راهکارهای توسعه درگیر هستند و نقش محقق تسهیل تغییر اجتماعی است. رویکرد دوم به کل جامعه می‌پردازد و به «نیاز به تغییر» که در یک جامعه رخ داده است می‌نگرد. تحقیق بر اساس مصاحبه و فوکوس‌گروپ و با هدف ایجاد یک برنامه استراتژیک و ایجاد فرصت برای اعضای جامعه است که در مورد فرایند حل مشکل بازخورد بدهند(١٩).

مقایسه سنت‌های اقدام‌پژوهی

با توجه به موارد فوق به نظر می‌رسد که اکثر انواع اقدام‌پژوهی را می‌توان روی یک طیف قرار داد که نشان می‌دهد انواع مختلف اقدام‌پژوهی از لحاظ متدولوژی با هم تفاوتی ندارند؛ بلکه تفاوت آنها در پیش‌فرض‌های زیربنایی آنها و دیدگاه/جهان‌بینی مشارکت‌کنندگان است. یکی از تفاوت‌ها در طول طیف میزان همکاری (نوع

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-04]

مشارکت) در تحقیق و نیز توزیع قدرت است.

در خصوص میزان همکاری می‌توان گفت که در اقدام‌پژوهی تکنیکی مشارکت‌کنندگان در نقش پاسخ‌گو و نمونه هستند. در اقدام‌پژوهی عملی نقش آنها مشاور و مشارکت‌کننده و همکار است و در نوع آزادی‌بخش آنها به عنوان همکار محقق و همکاران عامل تغییر هستند.

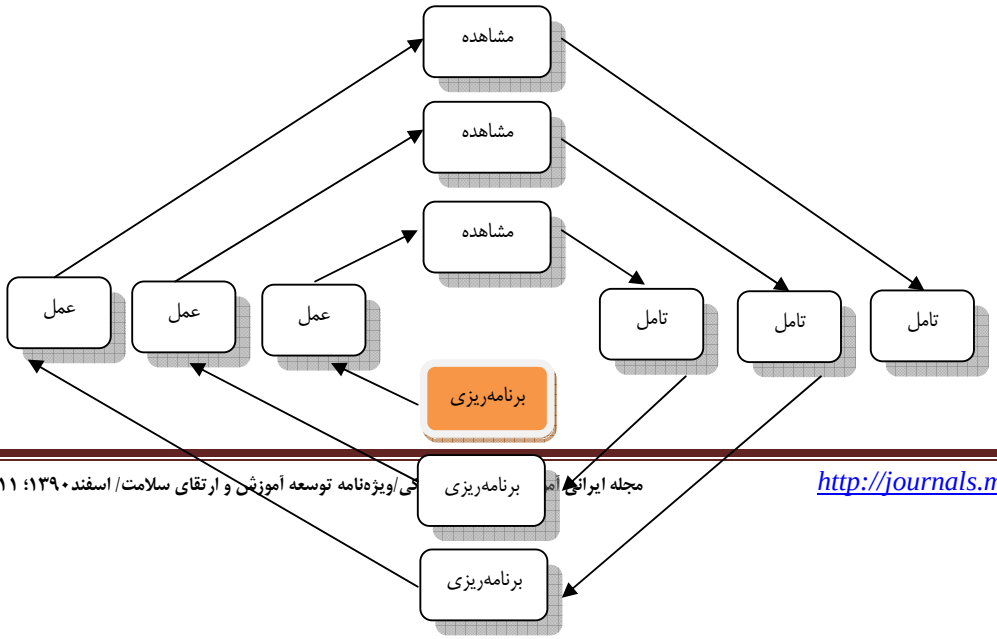
گراندی در مورد مفهوم قدرت در انواع مختلف اقدام‌پژوهی می‌نویسد در اقدام‌پژوهی تکنیکی منبع قدرت برای اقدام، ایده است و از آنجایی که ایده اغلب متعلق به تسهیل‌گر (پژوهشگر) است این تسهیل‌گر (پژوهشگر) است که قدرت در پروژه را کنترل می‌کند. در اقدام‌پژوهی عملی (مانند نوع سازمانی و حرفه‌ای) قدرت مستلزم به اشتراک گذاشتن بین یک گروه از مشارکت‌کنندگان همتراز است. به هر حال هنوز تأکید روی قدرت فردی برای اقدام است. در اقدام‌پژوهی آزادی‌بخش مشارکت‌کنندگان از فشارهای سرکوب‌گر مرسوم آزاد هستند. قدرت در گروه (نه در افراد گروه، و نه در تسهیل‌کننده) واقع شده است. فرد متخصص تعدیل کننده فرایند است و مسؤولیت و همکاری برابر با مشارکت‌کنندگان دارد(۱۶). گراندی اظهار می‌کند که اغلب تغییر در ارتباطات قدرت در گروه است که موجب یک شیفت از یک نوع اقدام‌پژوهی به نوع دیگر می‌شود(۱۴).

متدولوژی‌های اقدام‌پژوهی

همان‌طور که در جدول فوق بیان شد هر یک از این سنت‌ها در بر گیرنده چندین مدل است که توصیف هر یک از آنها در این مقاله مقدور نیست اما به طور خلاصه می‌توان گفت که اگر چه هر یک از مدل‌های فوق از واژه‌های متفاوتی استفاده کرده‌اند اما در جوهره خود شامل کاربرد داده‌ها برای عمل یا واکنش به یک مشکل تعریف شده هستند. مطابق مدل‌های فوق، می‌توان اقدام‌پژوهی را به صورت فرایندی مارپیچی خلاصه نمود که برنامه‌ریزی، اقدام، جمع‌اوری، مشاهده، تامل، تحلیل، واکنش و ارزشیابی را به شیوه‌ای تسهیل می‌کند که ماهیتاً نظام‌دار اما قابل انعطاف است. این چرخه‌های مارپیچی تحقیق است که اقدام‌پژوهی را تعریف می‌کند(۳و۱۲).

به طور خلاصه می‌توان گفت اقدام‌پژوهی با یک سؤال شروع می‌شود و برنامه‌ای برای تولید یک طرح برای اقدام برای کاوش و پرداختن به سؤال به کار می‌رود. سپس این برنامه اجرا می‌شود و عملکرد مورد مشاهده قرار می‌گیرد و بر آن تامل می‌شود. سپس یافته‌های این چرخه بر چرخه بعدی اثر می‌گذارد که در عوض با یک طرح دیگر شروع می‌شود.

این چرخه برنامه‌ریزی، عمل، مشاهده، و تأمل تا جایی ادامه می‌یابد که مشارکت‌کنندگان به طور رضایت‌بخش به مشکل پرداخته باشند. در شروع می‌توان انتظار سؤالات غیر دقیقی را داشت که به پاسخ‌های غیر دقیق منجر می‌شود. به هر حال این پاسخ‌های غیر دقیق می‌تواند به تعریف مجدد سؤالات و شناسایی مناسب‌ترین روش برای تحقیق منجر شود. هر یک از این چرخه‌ها به عنوان یک گام در جهت عملکرد و تحقیق واضح‌تر عمل می‌کند(۲).

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-04]

محققان از گام اول برای برنامه‌ریزی نحوه تغییر یا نحوه پرداختن به یک موضوع خاص استفاده می‌کنند. در این گام محققان سؤالات پژوهشی خود را تهیه می‌کنند(۱۲). مک‌نیف یک نقطه شروع مشترک برای اقدام‌پژوهی مطرح می‌کند. آن «تمایل به ارتقا» است. آن بُعد از اقدام‌پژوهی که ان را از تامل غیر رسمی روی عملکرد روزانه فرد مجزا می‌کند ریگور/دقتی است که با آن داده‌ها جمع‌آوری و تحلیل می‌شوند(۲). برنامه‌ریزی، سازنده است و در طول بحث میان مشارکت‌کنندگان شکل می‌گیرد. برنامه باید به طور انتقادی به بررسی اقدام هر یک از مشارکت‌کنندگان بپردازد و شامل ارزشیابی تغییر نیز باشد(۱۹). محققان گام دوم را برای انجام اقدام و آزمایش روش‌هایی که ممکن است منجر به راه حل شود انجام می‌دهند(۱۲). اقدام زمانی صورت می‌گیرد که برنامه اجرا می‌شود و امید به ارتقاء موقعیت اجتماعی رخ می‌دهد. این اقدام باید سنجیده و استراتژیک باشد. در این جا است که اقدام‌پژوهی مشارکتی از سایر انواع تحقیق متمایز می‌شود که در آن اقدام یا تغییر در واقعیت رخ می‌دهد و نه در یک محیط آزمایشی(۱۹). گام سوم (مشاهده) برای جمع‌آوری داده‌ها حائز اهمیت است(۱۲). مشاهده، بخش تحقیقی اقدام‌پژوهی است که در آن تغییرات بر اساس سرفصل برنامه‌ریزی شده مورد مشاهده قرار می‌گیرد تا اثرات آن و زمینه موقعیت بررسی شود. در این لحظه می‌توان از ابزارهایی مانند پرسشنامه استفاده کرد تا تضمین شود که روش‌های علمی مناسب دنبال شده‌اند و نتایج دارای معنا هستند. اغلب مشاهده و اقدام به طور همزمان انجام می‌شود(۱۹). گام چهارم برای تأمل بر برنامه، اقدام و مشاهدات به کار می‌رود. بعد از این تأمل هدایت شده، محققان برنامه اولیه را بر اساس داده‌ها بازنگری و برنامه‌ریزی می‌کنند و سپس از طریق این چرخه مارپیچی اقدام، مشاهده، تأمل پیش می‌روند. این فرایند اقدام‌پژوهی یک بررسی تعمدی و مبتنی بر نتایج است که به صورت فردی یا گروهی هدایت می‌شود(۱۲). در طول فرایند تحقیق، اعضای گروه دفتر کارهایی تهیه می‌کنند که در آن فرایند در حال پیشرفت کار را مشاهده و یا روی آن تأمل می‌کنند. این دفاتر می‌تواند به عنوان منبعی برای تحلیل نیز به کار رود. پروژه اقدام‌پژوهی تنها زمانی تحقیق می‌شود که از روش‌های علمی مناسب برای جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها استفاده شود(۱۹).

منابع

1. Ashour S. Exploratory practice: an alternative tool for understanding life in the language classroom. [Dissertation]. the University of Exeter; 2008. [Cited 2012 Apr 04]. Available from: http://www.asian-efl-journal.com/Thesis/Thesis-Ashour.pdf
2. Clapham MCC. Learning to teach in the operating room. [Dissertaion]. Birmingham: University of Birmingham; 2008. [Cited 2012 Apr 04]. Available from: http://etheses.bham.ac.uk/186/
3. Hiltunen L. Enhancing web course design using action research. [Dissertation]. Jyvaskyla: University of Jyvaskyla; 2010. [Cited 2012 Apr 04]. Available from: http://dissertations.jyu.fi/studcomp/9789513941963.pdf
4. O'brien R. An overview of the methodological approach of action research. In Richardson R, (Editor). Theory and Practice of Action Research. Brazil: Universidade Federal da Paraíba. 2001. [Cited 2012 Apr

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-04]

03]. Available from: http://www.web.ca/~robrien/papers/arfinal.html
5. Auemaneekul N. Continuum from action research to community based participation research. Journal of Public Health. 2010; 40(1):86-100.
6. Fandino YJ. Research as a means of empowering teachers in the 21st century. [Cited 2012 Apr 04]. Available from: http://educacionyeducadores.unisabana.edu.co/index.php/eye/article/view/1624/2134
7. Marnewick C, Labuschagne L. Deriving projects from the organisational vision using the Vision-to-Projects (V2P) Framework. Southern African Business Review. 2009; 13(3): 119-146.
8. Sturt J. Placing empowerment research within an action research typology. J Adv Nurs. 1999; 30(5):1057-63.
9. Sandu A. Appreciative semiotic and hermeneutic practices in the analysis of ethnic minorities. Review of research and social intervention, 2010. 29: p. 109-130.
10. Goodnough K. Dealing with messiness and uncertainty in practitioner research: The nature of participatory action research. Canadian Journal of Education. 2008; 31(2) : 431-458.
11. Vallenga D, Grypdonck MH, Hoogwerf LJ, Tan FI. Action research: what, why and how? Acta Neurol Belg. 2009; 109(2): 81-90.
12. Brown BL. Improving teaching practices through action research. [Dissertation]. Virginia: Virginia Polytechnic Institute and State University; 2002. [Cited 2012 Apr 04]. Available from: http://scholar.lib.vt.edu/theses/available/etd-04152002-182022/unrestricted/BethBrownDissertation.pdf
13. Donato R. Action research. 2003. [Cited 2012 Apr 04]. Available from: http://www.cal.org/resources/digest/0308donato.html
14. Masters J. The history of action research. In: Hughes I, (Editor). Action research electronic reader, The University of Sydney, on-line. 1995. [Cited 2012 Apr 04]. Available from: iopp.ru/pub/21sept06_M2.doc
15. Taylor M. Action research in workplace education: A handbook for literacy instructors. 2002. [Cited 2012 Apr 04]. Available from: http://www.nald.ca/library/learning/action/action.pdf
16. Wortley S. Business as usual or action research in practice? action research electronic reader, 1996. [Cited 2012 Apr 04]. Available from: http://www.ar.blend-xl.eu/docs/Action%20research%20electronic%20reader.htm
17. Totikidis V. Prilleltensky I. Improving Community Through a Cycle of Praxis: Multicultural Perspectives on Personal, Relational, and Collective Wellness. In Press: Community, Family and Work. [Cited 2012 Apr 04].Available from http://www.education.miami.edu/isaac/public_web/vicky.htm
18. Valade RM. Participatory action research with adults with mental retardation:" Oh my God! Look out world!". [Dissertation]. Louisville: University of Louisville; 2004.
19. Seymour-Rolls, Kaye & Ian Hughes 1997 Participatory Action Research: Getting the Job Done. AROW/Reader. http://www.scu.edu.au/schools/gcm/ar/arr/arow/rseymour.html

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-04]

An Umbrella Named Action Research

Mehri Doosti Irani[1], Samereh Abdoli[2], Soroor Parvizi[3], Naimeh Seyed Fatemi[4], Massoud Amini[5]

Abstract

Action research is a means for creating meaning and promoting understanding of complex social situations, and improving the quality of human interactions and performance in those situations. Action research is one of the words that can be heard now frequently in the educational cycle, but there are several definitions for it. Literature review shows that several writers have referred to this concept and have mentioned several categories of action research. They identify its models, types, approaches, typologies, and taxonomy or action research views. In general, action research is an umbrella that encompasses a range of research traditions and several established methodology. This paper deals with describing them.

Keywords: action research, methodology, research tradition

Addresses:
[1]. PhD Nursing candidate, School of Nursing and Midwifery, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran. Email: Doosti@nm.mui.ac.ir
[2]. (✉) Assistant Professor in Nursing, Nursing and Midwifery Care Research Centre, Faculty of Nursing and Midwifery, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran. Email: samereh_abdoli@nm.mui.ac.ir
[3]. Associate professor. Tehran Nursing and Midwifery school. Centre for research in Medical Education, Tehran University of Medical Sciences (TUMS). Email: S_parvizy@yahoo.com
[4]. Associate Professor, Nursing Care Research Center, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran. Email: Nseyedfatemi@yahoo.com
[5]. Professor, Endocrine and Metabolism Research Center (Sedigheh Tahereh), Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran. Email: Amini@med.mui.ac.ir

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-04]